

SZEMLE

A SZOVJET OKTATÁSI RENDSZER NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGA

Bölcsőde: 3 hónapos kortól 3 éves korig.

Óvoda: 3 éves kortól 7 éves korig.

A szülők általában reggel elviszik a gyerekeket az óvodába, és este hozzák onnan. Az óvodák szombaton is nyitva tartanak.

Vannak 24 órás óvodák, ahol éjszaka is ott maradhatnak a gyerekek (pl. ha a szülő egy-két napos kiküldetésbe megy, vagy esti rendezvényre hivatalos).

Vannak öt, illetve hat napos óvodák, ahonnan csak egy-két napra viszi a szülő haza a gyermekét. (Ezt különösen színészek, tartós kiküldetésben lévő, ill. egyéb elfoglaltságú szülők veszik igénybe).

Említésre méltóak az úgynevezett *gyermekkombinátok* (bölcsőde – óvoda együtt van), ide három hónapos kortól hét éves korig járnak a gyerekek.

Az óvodában négy csoport van:

kiscsoport – 3–4 éveseknek,

középső csoport – 4 éveseknek,

nagycsoport – 5 éveseknek,

isk. előkészítő csop. – 6–7 éveseknek.

A szülők kérése, igénye alapján sok óvodában *idegennyelvi oktatás* folyik.

Minden óvodában van függetlenített *ápolónő* és *orvos*. Az ápolónő feladata: az oltások beadása, ügyel a gyerekek étrendjére, napirendjére.

Minden óvodának van *zenei vezetője*, aki az éneket és a táncot oktatja.

Sok óvodának van saját nyaralója, üdülőtelepe, ahová nyáron a szülők beleegyezésével főleg a nagycsoportosokat egy hónapra üdülni viszik, de előfordul, hogy az egész óvoda, valamennyi dolgozójával és valamennyi óvodással egész nyárra kiköltözik az üdülőtelepre.

Azoknak a gyerekeknek a számára, akik iskolai beiratkozás előtt állnak (elsősorban az óvodába nem járóknak szorgalmazzák) minden iskola május hónapban 10 napos iskolaelőkészítést szervez.

Minden szovjet állampolgár köteles 10 osztályt végezni, középfokú végzettséget szerezni.

Iskolatípusok:

1. Középiszkola (1–10 osztályos)

1–3. alapfokú iskola (minden osztályban 1 tanító tanít)

1–8. nyolcosztályos iskola

1–10. középiszkola.

– 4. osztálytól szaktanárok, szaktantermekben oktatnak.

– A középiszkolák sajátos típusa:

– Nahimov Intézet – 2 éves középfokú haditengerészeti iskola (9–10. osztály),

– Szuvorov Intézet – 3 éves katonai középfokú iskola (9–10–11. osztály).

2. Középfokú szakjellegű tanintézetek

Technikumok

(ipari, építőipari,

közlekedési, mezőgazdasági,

közigazgatási)

Tanintézetek (képzők)

(pedagógiai, orvosi, zenei,

művészeti, színházi)

A középfokú szakjellegű tanintézetek 3–4 évesek, diplomát és középfokú végzettséget adnak.

3. Középfokú szakmunkásképző iskolák

Ezek 3–4 évesek, szakmunkások és hivatalnokok képzése folyik itt.

4. Szakosított tantervű iskolák (9–10. osztályban érvényesül).

5. Napköziotthonos iskolák.

6. Bentlakásos iskolák:

– hátrányos helyzetű gyerekek számára,

– árvagyerekek számára létesítik,

– lehet gyógypedagógiai jellegű is,

– de ilyen bentlakásos iskola tehetséges gyerekek számára is létesül. (Pl. a Novoszibirszki Fizikai–Matematikai Iskola).

7. Szanatóriumi – erdei iskolák (gyógyjellegűek).

A tanév beosztása: 4 negyedév van.

Első negyedév: szept. 1–nov. 4., őszi szünet: nov. 5–9.

Második negyedév: nov. 10–dec. 29., téli sz.: dec. 30–jan. 10.

Harmadik n.-év: jan. 11–márc. 23., tavaszi sz.: márc. 24–31.

Negyedik n.-év: ápr. 1–máj. vége, nyári sz.: szept 1-ig tart.

1962-ig *érettségi bizonyítványról* beszéltek a Szovjetunióban, azóta hivatalosan: *középfokú végzettségről* szóló *bizonyítványt* kapnak mindazok, akik sikeresen befejezték a középfokú tízosztályos iskolát.

A 8. osztály végén a tanulók 8 osztályos végzettségről szóló dokumentumot, a 10. osztály végén középfokú végzettségről szóló bizonyítványt kapnak.

A 8., 10. osztály végén záróvizsgát tesznek a tanulók. Ilyenkor az év végi osztályzatukat a negyedévi osztályzatok és a záróvizsgajegyük alapján döntik el.

Záróvizsga (képesítő vizsga)

– A 8. osztály elvégzése után a tanulók orosz nyelvből és irodalomból írásbeli és szóbeli vizsgát, matematikából ugyancsak írásbeli és szóbeli vizsgát,

– a 10. osztály elvégzése után 8 alaptárgyból tesznek vizsgát. Esti tagozaton a 11. osztály után záróvizsgáznak. A tanulók tételt húznak, bizottság előtt vizsgáznak június hónapban.

A középfokú szakmunkásképzőkben általános és szakmai tárgyakból egyaránt van záróvizsga.

Az előkészítő tagozaton is van záróvizsga, melyet, ha jelesre tesz le a tanuló, nem kell felvételi vizsgát tennie továbbtanulásához.

A technikumokban, a középfokú képzőkben és a felsőfokú oktatási intézményekben a záróvizsgát államvizsgának nevezik.

A bölcsődék, óvodák, középiskolák, tanító- és tanárképző főiskolák a Művelődési Minisztérium irányítása alá tartoznak, a felsőfokú és középfokú szakképzést a Felsőoktatási és Középfokú Oktatási Minisztérium irányítja.

Elhelyezkedés

A középfokú szakjellegű tanintézetekben, a középfokú szakmunkásképzőkben és a felsőfokú oktatási intézményekben nappali tagozaton végzetek számára központilag szervezett elhelyezkedési rendszer van. Nem ott helyezkednek el a végzettek, ahol akarnak, hanem ahová irányítják, vezérik őket, a népgazdasági érdek figyelembe vételével. (Van bizonyos választási lehetőségük a felsorolt lehetőségek közül.)

A *tanítás* 8.30-kor kezdődik, a szünetek 10 percesek, a nagyszünet 30 perces (a második óra után). Az órák 45 percesek. Az 1–4 osztályban 3–4 óra van naponta, 5–8 osztályban 5–6 óra, 9–10 osztályban napi 5–6 óra van.

Ötjegyű osztályzási rendszer van, de gyakorlatilag csak négy osztályzatot adnak, az egyesnek elretentő ereje, jellege van, gyakorlatilag a kettes a legrosszabb érdemjegy. Akinek három tárgyból kettes osztályzata van, évisméltésre bukkott.

Mozgalmi munkájuk:

7–10 éves korig kisdobosok,

3–7. osztályig úttörők,

8. osztálytól (15–28 éves korig) komszomolisták.

Minden tanuló *egyenruhát* köteles viselni a tanítás idején. 1983/84-es tanévtől új iskolai egyenruhát vezetnek be a Szovjetunióban. A lányok egyenruhája: sötétkék kosztüm, bármilyen színű blúz; ünnepi változata: fehér színű blúz.

A fiúk egyenruhája: sötétkék öltöny és bármilyen színű (egyszínű) ing; ünnepi változata: fehér ing.

Úttörő-egyenruhájuk: fehér blúz, kék szoknya ; fehér ing, kék nadrág.

A *tanulók megszólítása*: családnevükön, vagy családnevükön és keresztnévükön történik; a tanárokat keresztnév és apai név szerint szólítják meg.

Füzetük: 12 lapos, 24 és 48 lapos (vonalas és kockás). Van iskolai munkafüzetük, dolgozatfüzetük, külön füzetük a házi feladatok számára, valamint labormunkákra.

A vonalas füzet hátsó borítóján a szovjet úttörők törvényei olvashatóak, a kockás füzet hátsó borítóján a mértékegységek mértékrendszere és a szorzótábla található.

Dolgozatjavítás: A dolgozatokat orosz nyelvből a következő módon javítják: pirossal jelölik a hibákat, a helyesírási hibákat egyezményesen függőleges vonallal a központosítási hibákat pipa-jellel ( ), a stilisztikai hibákat (~) jellel jelölik. A házi feladatokat vagy osztályozzák, vagy láttamozzák, s folyamatosan ellenőrzik a szaktanárok.

Napló: az osztályozás, a hiányzók bejegyzésének, az óra témájának és a szülők adatainak a regisztrálására szolgál. Tantárgyanként vezetik a tanuló osztályzatait, egy-egy tantárgyra néhány oldal jut a naplóból. Mindig ugyanígy, az osztály névsorát tantárgyanként felsorolják, és a nevek mellé időrendiségben vezetik az osztályzatokat.

Orarend: negyedévenként készül.

A **felmérő dolgozatok** fajtái: témazárók, negyedévenként összefoglaló jellegű, illetve év végén összegző dolgozatok.

Minden iskolában van:

1. A nemzetközi barátsági munkát ápoló klub, nagyon szervezetteren folyik a barátsági munka.
2. Iskolai múzeum, mely a hazafias nevelés ügyét szolgálja. A célja: a harci hagyományok ápolása, a hősök felkutatása, archív anyag gyűjtése. E mozgalom neve: vörös nyomkeresők.

3. **Timuristák mozgalma** – ez úttörőmozgalmi munka, hazafias cselekmény. Feladatuk: a hadi-övezetek, a hadjárók, a háborús hősök idős szüleinek patronálása.

Az ellenőrző könyv: – A tanulók feleleteinek és írásbeli felmérőinek osztályzatait (hét végén az osztályfőnök beírja az írásbeli felmérés osztályzatait) rendszeresen vezetik az ellenőrzőbe.

– A házi feladatot tanóránként rendszeresen feljegyzik, vezetik a tanulók az ellenőrzőben.

– Az utolsó oldalon az osztályfőnök a tanuló tanulmányi előmenetelét regisztrálja.

a) A tanulók osztályzatait *negyedévenként* összesített érdemjegyként beírják;

b) *Év végén* a tanuló összesített osztályzatot kap. Ez nyolcadik osztályig 5 osztályzatot jelent, 9–10. osztályban három osztályzatot, mert 9–10. osztályban két félévit és egy összesített év végít kap a tanuló.

Külön tantárgy minden iskolában a *gyakorlati munka*. 1–8. osztályig heti 2 órás tárgy, amelyből a tanuló osztályzatot kap. A 6. és 7. osztály után a tanulók nyári kötelező munkán vesznek részt, amely az iskola szállítását, parkosítását jelenti. A 8. osztály után a *tanúzenében nyílt nap* van, a tanulók látogatásuktól, élményszerzésüktől motiváltak, izlésüknek megfelelő műhelyt, szakmatípust választanak, és ezt fogják 9., 10. osztályban a tantárgy keretében tanulni.

A 9., 10. osztályban egynapos üzemi gyakorlatra járnak a tanulók (5+1-es oktatás). Minden tanuló szakmunkás-bizonyítványt is szerez ebben az oktatási formában.

A 9. osztály után a tanulók nyári kötelező termelési gyakorlaton vesznek részt (1–1,5 hónapos).

A Szovjetunióban alapvetően nincs kimondottan építőtábor, vagy kimondottan úttörőtábor az iskolásoknak. Nyári táboraikban együtt érvényesül az üdülés, illetve a közhasznú társadalmi munka.

Tanulói kitüntetések:

– **Dicsérő okmányt** kap az az 1–9. osztályos kitűnő tanuló, akinek valamennyi tantárgyból jeles év végi osztályzata van, és példás a magatartása. Ez egy évi munka elismerését jelenti.

– **Aranyérem:** a középiskola (10 osztályos) olyan végzett tanulója kapja, akinek 1–10. osztályban jeles év végi osztályzatai vannak, és jelesre tette le a záró vizsgáit a 8., 10. osztályban. Az aranyéremmel rendelkező tanuló bármilyen középfokú szakmai tanintézetbe felvétel nélkül jut be, főiskolán, egyetemen csak egy tárgyból tesz felvételt, ha ezt jeles osztályzatra minősítik. Egyébként valamennyi tárgyból felvételiznie kell.

– **Dicsérő oklevelet** tantárgyi kiemelkedő eredményéért kap az a tanuló, aki a 9., 10. osztályban év végén és záró vizsgán az adott tárgyból jeles osztályzatot ér el.

Iskolai rendezvények

– **Évnyitó ünnepély.** Szeptember 1-én tartják, az új elsősök virágcsokrokkal várokoznak az iskola előtt, a végzősök, a 10. osztályosok bevezetik a legkisebbeket az iskolába.

– **Az utolsó csemetés ünnepe** – ez a 10. osztályosok utolsó tanítási napi ünnepélye. Az utolsó csemetés napján, mely a tanév végét jelzi, a végzősöket az iskola dísztermében az elsősök köszöntik és búcsúztatják. Az elsősök virággal köszöntik a végzősöket, s a végzősök kis ajándékkal és jelvényt viszonzozzák a „kicsik” kedvességét. Egy 10. osztályos tanuló a vállára ültet egy elsőst, aki utoljára megszólaltatja a csengőt, és így végig járják a dísztermet.

– **Évzáró estélyt** a középiskola, a középfokú szakjellegű tanintézet, a középfokú szakmunkás-képző és a felsőfokú oktatási intézmények elvégzése után rendezik meg. A műsor menete: a végzettek virággal köszöntik a tanáraikat, az igazgató búcsúszavai után átadják a végzeteknek a középfokú végzettségről szóló bizonyítványt. A végzettek szüleit meghívják a rendezvényre. Az ünnepi aktust éjfélig tartó bál követi. Ezután éjszakai sétára indulnak a végzettek, búcsút vesznek a várostól, ahol tanultak, együtt köszöntik a hajnalt. Felsőfokú intézményben diplomaosztó estély van (júniusban, júliusban), amit bál zár le. A bált éttermekben rendezik meg.

– **Leninnel kapcsolatos beszámoló** – ez a komszomolisták programja, Lenin műveinek a tanulmányozása és gyakorlati alkalmazása a cél. E témákat komszomolgyűléseken vitatják meg, ver-

senyszerű formában. E program a tanulók társadalmi aktivitásának fokozása érdekében valósul meg.

- A *kisdobosok és úttörők ünnepi műsorai*, melyeket az osztályfőnöki órán (utolsó órán), vagy közvetlenül tanóra után rendeznek meg. November 7-e, február 23-a, március 8-a, április 22-e, május 1-e, a fenyőfa ünnepe alkalmából szervezik meg e műsorokat a gyerekek.

Első osztályban kedves ünnepség - a *búcsú az ábécétől*. December 15-ig meg kell az 1. osztályosoknak tanulni írni, olvasni. (Egy héttel csúszhat az időpont, december 22-ig.) Ezt a programot zárja a „búcsú az ábécétől” műsor, hisz az ábécés könyvet majd az olvasókönyv követi.

- *Esti programok*: ilyeneket csak a felsőbb osztályokban rendeznek.

a) A program hivatalos részből áll (évfordulóra emlékezés, erkölcsi témájú előadás, pályaválasztási, zenei, irodalmi előadás).

b) Öntevékeny művészeti együttesek műsora, vagy tréfás vetélkedő, vagy filmbemutató az estély befejező része.

- *Találkozók*: a 10. osztályosok rendezik, meghívják a végzeteket. Minden évben ugyanabban a hónapban, szombati napon tartják a találkozót, melyen minden volt végzett részt vesz, különösen az utóbbi években végzetek jönnek el nagy számban.

- Jubileumi találkozók: az iskola jubileumához kötődnek. A találkozó időpontját közli a rádió, a sajtó. A találkozó első része mindig: ünnepi rész; a második része mindig: a 10. osztályosok (rendezők) műsora; a harmadik része: tánc.

Esti tagozatos oktatás

Esti tagozaton általában egy évvel többet kell tanulni, mint a nappalin. Itt a 9., 10., 11. osztály elvégzése adja a középfokú általános végzettséget. Az estisek hetente háromszor-négyszer járnak iskolába.

Levelező tagozatos oktatás

A tanulók dolgozatokat, beszámolókat írnak, amelyeket postán küldenek el a tanintézményükbe vagy konzultációs központokba, itt a munkákat kijavítják, és visszaküldik az értékelést a címükre. Kihelyezett konzultációs központok (UKP) segítik a levelezősök felkészülését, ahol a főiskolák, technikumok tanárai előadásokat, konzultációkat tartanak a részükre.

Összegezve

A szovjet iskolarendszer:

1. szervezettebb,
2. munkaközpontúbb, munkára nevelőbb,
3. jobban kidolgozott, tartósabbnak, állóképesebbnek tűnik,
4. vizsgacentrikusabb,
5. gyakorlatiasabb,
6. tágabb lehetőség nyílik a tanulók elismerésére dicsérő okmányok révén,
7. a felvételi vizsga könnyebb startot jelent, mert a képesítővizsgák, előkészítő tagozatok rutint, szűrést jelentenek, ill. az igazán jóknak lehetőséget teremtenek arra, hogy felvételi nélkül, vagy egy tárgyból felvételizzenek, és így bejussanak a kívánt oktatási intézménybe. A tanulók hosszas munkáját, jó tanulását honorálják e megérdemelt kedvezménnyel.
8. Nagyszerű dolog, hogy minden óvodában és iskolában függetlenített ápolónőt és orvost alkalmaznak.

DR. STEINERNÉ MOLNÁR JUDIT

EMLEKÜLÉS A FELSŐFOKÚ TANÍTÓ- ÉS ÓVÓNÓKÉPZÉS 25. ÉVES ÉVFORDULÓJÁN

1984. április 26-án és 27-én Debrecenben került sor a felsőfokú tanító- és óvónóképzés 25. évfordulójának megemlékezésére. A kétnapos emlékülés rendezésében a Művelődési Minisztérium Egyetemi és Főiskolai Pedagógusképző Osztálya, a Magyar Tudományos Aka-

démia Neveléstörténeti Albizottsága, a Magyar Pedagógiai Társaság Neveléstörténeti Szakosztálya, a Magyar Pedagógusok Szakszervezete és a Debreceni Tanítóképző Főiskola vett részt. Az ünnepség első napján a megnyitó események zajlottak le. Az ünnepélyes megnyitón megjelent Kópeczi Béla művelődési miniszter, Benke Valéria, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Társadalmi Szemle szerkesztő bizottságának elnöke, Magyar József, a Hajdú-Bihar megyei pártbizottság titkára, dr. Gyár-